

“Norišnica Ljubljana Polje vabi”

Suzana Tratnik: *Ime mi je Damijan*, ŠKUC 2001, Zbirka Lambda

Le kaj bi rekla Oprah? Problemov je tukaj, kolikor hočeš, in to samih kronskih, vendar je že na prvi strani jasno, da se nahajamo v območju somraka, kjer dobronamerni nasmehi pokroviteljske vsevednosti nič ne veljajo. “Hotel sem povedati samo to, da skoraj laže prenesem, da me kdo udari, kot pa da mi filozofira za mizo in mi serje po glavi. Jaz grem ven zato, da se sprostim in med folkom pozabim na probleme, ne pa zato, da mi kak pametnjakovič kvari večer in pogloblja probleme ali pa me mori z vedno istimi štorijami,” pravi Damijan in lahko se mu verjame. Pred tem so odpovedale že vse metode družinske, šolske in terapevtske dresure. Kar preostane, je branje brez komentarja: tako kot je tudi pisanje Suzane Tratnik. S tem še ni dosti povedanega o sočnosti pisanja, ki ga lahko kadar koli priporočim kot zabavnega.

Saj ne da bi bilo Damijanu (ali kako mu je že ime) mogoče zavidati. Njegovo družinsko vegetiranje je vsega obžalovanja vredno, pomanjkanje notranjega življenja prav hromeče, njegova čustvena nepismenost pa že naravnost ganljiva. “Odkar pomnim, ni bilo miru, živel sem v svojem mračnem svetu in mislil, da tako ali tako ni ničesar drugega.” In če se že pojavi, tistega drugega, ljubezni na primer, ne more prenašati trezen. “To je najhuje, namreč ko ljudje nekaj hočejo od mene, se jaz čisto zmedem in vse mi dol pade.”

Damijanova brezoblična asocialnost v sebi skriva mnogo občutljivejšo osebnost, ki ji ne manjka simpatičnosti, je komunikativna in na sproščujoč način preprosta. Preforsiranega imidža zgube in pijanca se pisateljica loti seveda bistveno drugače kot osovraženi psiholog: enemu in drugemu pa so njegova slepomišenja pravcati poligon, ki je obenem tudi bralski pašnik. Seveda pa so tovrstne skrivalnice še najmanj všeč staršem, ki so mu zdravljenje postavili kot pogoj.

“Meni se je zdelo skrajno neumno hoditi k nekemu tipu in mu eno uro govoriti, ne da bi vedel, kaj. Nerodno mi je bilo, nič mi ni šlo z jezika, pojma nisem imel, kaj naj rečem ali kaj hoče tip slišati od mene – to je bilo čisto drugače kot v Mravlji, ko sem vseskozi nakladal in so se mi cele mize režale, meni pa ni nikoli zmanjkalo materiala, kar samo je letelo iz mene.” Neuspešni poskusi, da bi se iz njega napravilo potrpežljivega fijakarskega konja, povedo

navsezadnje več o sebi kot o njem: če se izza tako opevanega zdravljenja ne svetlika nič drugega kot podobica pridnega uslužbenca in lojalnega državljana ter pohlevnega davkoplačevalca (pridne uslužbenke, lojalne državljanke, pohlevne davkoplačevalke), potem bi tudi večina manj problematičnih osebkov z vso pravico rekla hvala lepa. Pogled na terapevte je sicer zožen skozi luzerske stereotipe, vendar je tudi skozi omejeno leksiko hitro jasno, da se ne morejo bistveno razlikovati od civilizacije, ki jih je ustoličila kot svoje dobre vile. In ker je (tudi zunaj tega romana) že lep čas jasno, da tudi s civilizacijo samo ni vse lepo in prav, da bi celo sama potrebovala serijo takih in podobnih klistiranj, očitno ne preostaja drugega kot ostati divji v srcu. Naj še omenim, da scenografija in koreografija socialnega okolja do potankosti ustrezata tovrstnim imperativom. "Čez dan sem spal, če sem se prej le privlekel do doma, zvečer pa sem se stuširal, lepo zrihtal, celo klobuk sem včasih nosil kot tapravi gospod, in šel takoj spet ven. Najbolje je bilo prespati dan in se potem čim prej spokati ven, da ne bi poslušal starih. Seveda so kar naprej jamrali in mi grozili, spet sem bil na tapeti." Domači prepiri v kontrapunktu s popivanji in promiskuiteto, če pa mu preostane kaj časa v tako prenatrpanem urniku, bo z veseljem pretepel "kakšnega filozofa".

In kaj bi rekel Damijan? Ko bi vedel, da se takole (on bi rekel filozofsko) razpravlja o njem? Sam je sicer ob neki priložnosti izjavil, da bi se o njem dalo napisati knjigo, pa kaj, ko postaja vse bolj jasno, da bi si jo, tak kot je, želel bistveno drugačno. Znotraj romana sicer dokaj dolgo učinkuje kot neke vrste pisateljčin alter ego, tudi če pustimo ob strani ugibanja o taki ali drugačni usmerjenosti njegove stvariteljice. Da ni vse tako, kot se zdi, da slutiti že dejstvo, da svoje pravo ime skriva pred nami, kmalu pa se izkaže, da bodo še usodnejše stvari, ki jih skriva sam pred sabo. Prav na mestu, ko bi bralec utegnil pomisliti, da je dobil (z bralskega stališča) neproblematično šank opereto, ki jo lahko le še brez posebnih težav prebere do konca, se zadevščine zapletejo. Količina lapsusov je namreč presegla kritično mejo, odmerjeni, kot so, pa postavijo pod vprašaj sploh vse, kar nam je do tedaj dopustiti izvedeti o sebi. Tako je tudi njegovo spolno življenje pravcati rebus, ki naj na tem mestu ostane zaklenjen s sedmimi ključavnicami. Na površje pa bo med drugim prišlo tudi mojstrstvo avtorice, ki je v robato preprostost zavila napeto dramaturgijo, prav tako kot je nekoliko prej skozi kolerične izbruhe izrazila nežnost. In ker so lapsusi Damijanovi, ne pa njeni, je finale latentnih in manifestnih zapletljajev lahko elegantno obvladan: D.-ja bo privila do zadnjega zrna resnice in ga z isto, čeprav ironično potezo potisnila v neke sorte happy end. "Damijan bo nekoč še gospod, boste videli."

Lucija Stepančič